

κούς έρευνητάς καί τò κοινόν, δίδει δέ άναμφιβόλως καί τόν άρραβώνα ότι δέν θά βραδύνη ή έκδοσις καταλόγων καί διά τά λοιπά βιβλία τής βιβλιοθήκης καί διά τάς πολυτίμους συλλογάς της.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

ΜΑΡΙΑΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, 'Απόψεις γιά τούς «σταυρούς» τών τάφων του Σκρᾶ, Έκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1967, σχ. 8μ, σελ. 106, πίν. ΚΓ', χάρτης 1.

Τò Σκρᾶ, χωρίον κατά τās ΝΑ κλιτύς του ὄρους Πάικον τής 'Αλμωπίας, έναντι τής δεξιᾶς ὄχθης του 'Αξιου παρά τήν Γευγελήν, είναι γνωστόν από τήν φονικωτάτην μάχην που διεξήχθη έν αυτῷ κατά τόν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον. Τò χωρίον κατεστράφη τότε, τò 1918, διά βομβαρδισμόυ, επανακατοικηθέν δέ μετά ταυτα υπέστη διά πυρός καταστροφήν υπό τών άνταρτών κατά τò 1946. Σήμερον αριθμεί 200 κατοίκους όμιλοῦντας διάλεκτον τών Μογλενιτών Βλάχων, μη έχοντας όμως συγγένειαν πρòς τούς λεγομένους Κουτσοβλάχους παρά τήν όμοιότητα τής γλώσσης. Οί παλαιοί κάτοικοι του χωρίου υπέστησαν τά πάνδεινα από του 1903 μέχρι του 1912 καταπιεζόμενοι καί δολοφονούμενοι υπό τών κομιτατζήδων τής Βουλγαρικῆς καί τής Ρουμανικῆς προπαγάνδας, ένῶ οὔτοι έμενον πιστοί εις τόν 'Ελληνισμόν των.

Περὶ τής καταγωγῆς τών κατοίκων τής περιοχῆς αυτῆς επικρατοῦν άμφιβολίαι. Τò γεγονός ότι αισθάνονται έαυτούς διαφόρους τών Κουτσοβλάχων, ότι όμιλοῦν ιδιαίτερον βλαχικόν ιδίωμα, ότι μνημονεύονται υπό βυζαντινών συγγραφέων ως Πέρσαι, κατά δέ τήν παράδοσιν ως Βαρδαριῶται Τουρκοί, ενισχύουν τήν υπόνοιαν ότι πρόκειται περι όμάδος κατοίκων άλλοθεν έλθόντων. Τήν υπόνοιαν ταύτην ενισχύει καί έν αξιοσημείωτον φαινόμενον, τò σχῆμα τών σταυρῶν τών δύο παλαιῶν νεκροταφείων του Σκρᾶ.

Είναι μεμαρτυρημένον ότι πανταχοῦ τής Χριστιανοσύνης οί σταυροί τών νεκροταφείων είτε πέτρινοι είτε μεταλλικοί είτε ξύλινοι φέρουν σαφές τò γνωστόν σχῆμα του σταυροῦ με διάφορον έκάστοτε μέγεθος κεραιῶν. Οί σταυροί όμως τών νεκροταφείων του Σκρᾶ έχουν τελείως διάφορον μορφήν. Κατεσκευασμένοι εκ λίθου πώρου εξαγομένου εκ γειτονικῆς περιοχῆς υφίστανται κατεργασίαν υπό ειδικῶν τεχνιτῶν ασκούντων πατρόθεν κατά παράδοσιν τò έργον τουτο. Αί στῆλαι αί σταυρόμορφοι, ως προκύπτει εκ φωτογραφιῶν 46 δειγμάτων άναπαρισταμένων εις τούς ΚΓ' παρατιθεμένους έν τῷ βιβλίῳ πίνακας, σπανίως φέρουν σαφές τò σχῆμα του σταυροῦ, συνηθέστερον όμως δι' ύποδιαιρέσεων καί διασπάσεων του άκρου τών κεραιῶν ή περιέργων κατευθύνσεων αυτών δίδουν εικόνα άλλοῦ μεν πεταλούδας, άλλοῦ δέ άνθειας ή ροδάκων, άλλοῦ δέ στηλῶν περιέργων με άπόληξιν πρòς τά άνω κεράτων ή διπλοῦ πελέκεως, άλλοῦ δέ άπλῶν στηλῶν διαιρουμένων δι' έντομῶν κατά τήν άριστεράν καί δεξιάν πλευράν εις τρία επάλληλα τμήματα.

Τò μοναδικόν καί περιέργον τουτο γεγονός, ότι μόνον εις τò Σκρᾶ υπάρχει ή μορφή αυτη τών σταυρῶν, ηγαγε τήν συγγραφέα νά έρευνήση εκ του πλησίον καί νά περιγράψη τò είδος τών σταυρῶν καί συνδυάζουσα τήν πληροφορίαν ότι οί κάτοικοι έφέροντο ως «Πέρσαι» υπό τών βυζαντινῶν συγγραφέων, ησαν δέ επήλυδες κατά τò αίσθημα τών ιδίων τών κατοίκων μη αισθανομένων συγγένειαν πρòς τούς περιοίκους, νά άναζητήση κάποιαν έρμηνείαν του φαινομένου.

Ἐν τῇ ἐρευνῇ τῶν ἰδιομορφιῶν τῶν διαφόρων σχημάτων τῶν στηλῶν ἢ συγγραφεὺς εὔρεν ἄλλας μὲν μορφὰς σχημάτων συγγενεῖς πρὸς ἄσσυριακὰς μορφὰς λατρευτικῆς φύσεως, ἄλλας πρὸς αἰγυπτιακὰς καὶ τινὰς πρὸς μινωϊκὰς. Συσχετίζουσα δὲ καὶ λαογραφικὰς τινὰς συνηθείας τοῦ τόπου κατὰ τὸν γάμον ἢ τὸν θάνατον καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ μορφαὶ τῶν σταυρῶν ὑποδηλοῦν θρησκευτικὰς παλαιὰς πεποιθήσεις λατρείας ἡλιακῆς θεότητος καὶ τῶν ἐκφάνσεων αὐτῆς διὰ τῶν ἀκτίνων, τῆς βροχῆς, τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ὕδατος.

Ἡ συγγραφεὺς ἐχρησιμοποίησε εἰς τὴν ἐρευνάν της καὶ τὴν προσπάθειαν ἐρμηνείας πλουσίαν βιβλιογραφίαν παραθέτει δὲ παραδόσεις τινὰς περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου ἐν τῇ βλαχικῇ γλώσσῃ καὶ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ὡρμήθη εἰς τὴν ἐρευναν αὐτὴν ἐξ εὐλαβείας προγονικῆς, ὡς προερχομένη ἐκ τῆς περιοχῆς. Δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι ἔλυσε τὸ ζήτημα, ἀπλῶς προέβη εἰς ἀναζητήσεις πιθανῆς ἐρμηνείας, ἵνα βοηθηθοῦν οἱ εἰδικοί, ἀφοῦ ἐξακριβωθῆ πρότερον καὶ ἡ καταγωγή καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τοῦ Σκρά νὰ δώσουν λύσιν εἰς τὸ ζήτημα.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

STÉFOS ANASTASE, *Apollon dans Pindare*, Athènes, 1975, σσ. 332.

Ὁ κόσμος τοῦ Πινδάρου διαπνέεται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ μίαν βαθεῖαν θρησκευτικότητα: Ἄπὸ τοὺς θεοὺς πηγάζουν ὅλοι αἱ δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς, καὶ σοφοὶ καὶ χειροδύναμοι καὶ ρήτορες, διακηρύσσει εἰς ἓνα Πυθιονικόν του (I. 41). Ὁ Ζεὺς εἶναι ὁ κύριος καὶ χορηγὸς τῶν πάντων, ὅμως ὁ εὐνοούμενος θεὸς διὰ τὸν ποιητὴν φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ θεὸς τοῦ φωτός, ὁ Ἀπόλλων. Τὴν θέσιν ἀκριβῶς τοῦ θεοῦ τῶν Δελφῶν ἐρευνᾷ ἢ ἐν ἐπικεφαλίδι ἐργασία, ἣτις ἀποτελεῖ διδακτορικὴν διατριβὴν, ἐκπονηθεῖσαν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ M. F. Robert, καὶ ὑποβληθεῖσαν εἰς τὸ Παν/μιον τῆς Σορβόννης τὸ 1973.

Διακρίνεται εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον ἐξετάζεται ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ θεοῦ μέσα εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πινδάρου: ἡ γέννησις του εἰς τὴν ἱερὰν νῆσον Δῆλον, τὰ ταξίδια καὶ οἱ διαβόητοι ἔρωτές του. Τὸ δεύτερον μέρος εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ: τὰ ἱερά καὶ τὰ μαντεῖα τοῦ θεοῦ καὶ αἱ κυριώτεροι ἑορταὶ αἱ τελούμεναι πρὸς τιμὴν του. Τέλος εἰς τὸ τρίτον μέρος ἐξετάζονται τὰ χαρακτηριστικὰ ὡς καὶ αἱ ἐξουσίαι, ποὺ ἀποδίδονται ἀπὸ τὸν ποιητὴν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τὰ ὅποια εἶναι καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα. Ὁ συγγραφεὺς συμπεραίνει ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἀποτελεῖ τὸν εὐνοούμενον θεὸν τοῦ Πινδάρου, διὰ τὸν ὅποιον ὁ ποιητὴς τρέφει βαθύτατον σέβας.

Τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πινδάρου παρατίθενται ἐν πρωτοτύπῳ καὶ μεταφράσει, καὶ εἶτα ἐπισημαίνονται ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα, ἅτινα βοηθοῦν εἰς τὴν διαλεύκανσιν τῆς θέσεως τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὰ συζητούμενα Πινδαρικά χωρία. Ἡ ἀνελλιπὴς ἀναδρομὴ εἰς τὴν παλαιότεραν καὶ σύγχρονον βιβλιογραφίαν συμβάλλει ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τῶν προβαλλομένων ἀπόψεων.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἡ παρουσιαζομένη ἐνταῦθα ἐργασία ἣτις εἶναι κατηγορημένη ἐπὶ τῇ βάσει ὄλων τῶν ἀπαιτήσεων τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς θέσεως τῶν Ὀλυμπίων εἰς τὸ ἀθάνατον Πινδαρικόν ἔργον.

Γ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΣ